

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 342.84

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2022.3.1>

Кошляк Н. Е.,

аспірант кафедри загальноправових дисциплін

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті охарактеризовано правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні для поглиблення його розуміння та подальшого удосконалення. Постійне коригування чинного законодавства та приведення його у відповідність до поточних умов є виправданим та необхідним, але це, також, призводить до дестабілізації роботи органів публічної влади, особливо місцевого самоврядування.

Власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах, які стосуються життєдіяльності громади та дозволяють впливати на становище ВПО. Спеціальні повноваження щодо сприяння реалізації прав і свобод ВПО закріплені у Законах України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. та «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. Законодавче закріплення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод ВПО відбувається непослідовно, починаючи з 2014 р. Але закони, що їх закріплюють є переважно рамковими, тому підзаконні акти деталізують і сприяють органічній та послідовній реалізації повноважень муніципальної влади у цій сфері. Важливим підзаконним локальним нормативно-правовим актом є місцева програма, що дозволяє органам місцевого самоврядування розвивати певну сферу життєдіяльності громади, в тому числі в інтересах ВПО.

Основна відмінність функціоналу органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод, потреб та ВПО від функціоналу органів державної влади – це їх широка дискреція. Право органів місцевого самоврядування приймати на власний розсуд місцеві програми є одним із проявів їх дискреційних повноважень. Саме це право уможливило реалізацію будь-яких ефективних і корисних ініціатив на підтримку ВПО. Дискреція органів місцевого самоврядування, в свою чергу, є обмеженою і завжди реалізується відповідно до закону – це один з принципів децентралізації влади.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, органи місцевого самоврядування, дискреція, правове забезпечення, місцеві програми, верховенство права.

Koshliak N. E. Characteristics of legal regulation of the activities of local self-government bodies regarding ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons in Ukraine

Abstract. The article describes the legal regulation of the activities of local self-government bodies regarding the provision of rights and freedoms of internally displaced persons in Ukraine to deepen its understanding and further improvement. Constant adjustment of current legislation and bringing it into line with current conditions is justified and necessary. Still, it also destabilizes the work of public authorities, especially local self-government.

Own and delegate powers of local self-government bodies in various areas that relate to community life and allow to influence the situation of IDPs. Special powers to promote the realization of the rights and freedoms of IDPs are enshrined in the Laws of Ukraine "On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine" dated 04/15/2014 and "On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons" dated 10/20/2014 r. The legislative establishment of the powers of local self-government bodies in the field of ensuring the rights and freedoms of IDPs has been inconsistent since 2014. However, the laws enshrining them are mainly frameworks, so by-laws detail and contribute to the organic and consistent implementation of the powers of municipal authorities in this area. An important sub-legal local regulatory act is the local program, which allows local self-government bodies to develop a particular area of community life, including in the interests of IDPs.

The main difference between the functionality of local self-government bodies in ensuring the rights and freedoms, needs, and IDPs from the functionality of state authorities is their broad discretion. The right of local self-government bodies to adopt local programs of their choice is one of the manifestations of their discretionary powers. This right enables the implementation of any practical and valuable initiatives to support IDPs. In turn, local self-government bodies' discretion is limited and always exercised by the law - this is one of the principles of decentralization of power.

Key words: internally displaced persons, local self-government bodies, discretion, legal support, local programs, the rule of law.

Актуальність. Україна, як цивілізована правова держава несе відповідальність за долю осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах. Ефективність підтримки внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) є індикатором оцінки соціальної спрямованості України як для українського суспільства, так і для міжнародної спільноти.

Бойові дії на території одразу 9 областей України спровокували вимушене переміщення понад 8 млн. осіб, а перелік проблем і правопорушень, з якими вони зіткнулись, є значно масштабнішим і складнішим. Вирішення переважної більшості первинних проблем ВПО є відповідальністю органів місцевого самоврядування, що виправдано впливає на розширення їх дискреції. Дискреція органів місцевого самоврядування, в свою чергу, є обмеженою і завжди реалізується відповідно до закону – це один з принципів децентралізації влади.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням та новою хвилею вимушеного переміщення, прийнято низку нормативно-правових актів, що стосуються діяльності органів місцевого самоврядування. До питань місцевого значення, що вирішуються органами місцевого самоврядування в інтересах територіальної громади як приймаючої ВПО, увійшов блок нових завдань щодо забезпечення їх прав і свобод.

Наукові розвідки. Різні питання забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб досліджували такі вчені-правники як Н. Анісімов, М. Баглай, Ю. Бисага, А. Георгіца, Ю. Дмитрієв, І. Жаровська, В. Лазарєв, Є. Лібанова, В. Потапова, П. Рабінович, Т. Семигіна, Г. Христова, В. Шаповал, Т. Юдіна та ін. Правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод ВПО проводили О. Бочковий, Н. Ісаєва, А. Коршун, Є. Мінакова, Л. Наливайко та ін. Необхідним є дослідження чинного нормативно-правового забезпечення діяльності орга-

нів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод ВПО для його подальшого системного удосконалення.

Мета статті – охарактеризувати правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб в Україні для його поглибленого розуміння та подальшого удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Вирішення проблеми внутрішнього вимушеного переміщення відбувається в умовах триваючого воєнного конфлікту та неможливості прогнозувати подальшу безпекову ситуацію в державі. Повноцінне, на основі чинного національного законодавства, забезпечення органами місцевого самоврядування прав і свобод населення, а також внутрішньо переміщених осіб, неможливе (рідше частково неможливе) на тимчасово непідконтрольній та окупованій території України.

Органам місцевого самоврядування доводиться працювати в умовах невизначеності, нестабільності. Постійне коригування чинного законодавства та приведення його у відповідність до поточних умов є виправданим та необхідним, але це, також, призводить до дестабілізації роботи органів публічної влади. Особливо це стосується місцевого самоврядування, яке не характеризується таким рівнем професіоналізму та компетентності, як державна влада. Але чинне національне законодавство

Відповідно до ст. 3 Конституції України від 1996 р. людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Відповідно до ст. 24 громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними

перед законом [1]. Ці конституційні положення покладають низку важливих завдань на всю систему органів публічної влади щодо забезпечення і гарантування прав і свобод людини і громадянина.

Відповідно до ст. 7 Основного Закону в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування [1]. Правовий статус та повноваження органів місцевого самоврядування врегульовано у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. [2]. Цим законом визначено власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах, які стосуються життєдіяльності громади та дозволяють впливати на становище ВПО. Спеціальні повноваження щодо сприяння реалізації прав і свобод ВПО закріплені у Законах України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. та «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р.

Так, у ст. 18 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. громадянам України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території [3].

У ст. 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. визначено основні спеціальні права і свободи ВПО, до забезпечення яких мають долучатись органи місцевого самоврядування, зокрема: *сімейні права* (возз'єднання членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення); *соціальні права* (право на отримання соціальних та адміністративних послуг, право на безоплатне тимчасове проживання, на безпечні умови життя і здоров'я, на отримання належних умов для постійного чи тимчасового проживання, на забезпечення лікарськими засобами та медичною допомогою); *економічні та майнові права* (право на компенсацію вартості комунальних послуг, право на сприяння у переміщенні

рухомого майна, на отримання гуманітарної та благодійної допомоги); *культурні права* (влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади) та ін. У п. 9. ст. 11 Закону [4] деталізовано повноваження органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, зокрема: з інформування; із забезпечення житлових потреб та земельних прав ВПО; із забезпечення та надання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я; із забезпечення доступу ВПО до права на освіту; із забезпечення соціального захисту, опіки і піклування щодо внутрішньо переміщених дітей та ін. Незаконні дії чи бездіяльність органів місцевого самоврядування чи їх посадових осіб, а також неналежне виконання відповідних повноважень можуть бути оскаржені в судовому порядку.

Важливо відзначити задекларовані у ст. 16 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. засади взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями з надання допомоги ВПО. Органи місцевого самоврядування можуть залучати громадські об'єднання до процесу формування і реалізації політики щодо вирішення питань внутрішньо переміщених осіб. Цим правом активні муніципальні органи користуються з 2014 р., але після початку повномасштабного вторгнення саме взаємодія органів місцевого самоврядування з неурядовими правозахисними, волонтерськими, благодійними організаціями стала дієвою формою забезпечення прав та інтересів ВПО.

Законодавче закріплення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб відбувається непослідовно, починаючи з 2014 р. Але закони, що їх закріплюють є переважно рамковими, тому підзаконні акти деталізують і сприяють органічній та послідовній реалізації повноважень муніципальної влади у цій сфері.

Так, орган місцевого самоврядування керується у своїй діяльності Постановою Кабінету Міністрів України від 1.10.2014 р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» та затвердженим нею Порядком оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи; Постановою Кабінету Міністрів

України від 5.11.2014 р. № 637 «Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам»; Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2021 р. № 1364-р «Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року»; Постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» та затвердженим нею Порядком надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам; Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 р. № 495 «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб»; Постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.2022 р. № 740 «Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб»; Постановою Кабінету Міністрів України від 7.07.2022 р. № 784 «Деякі питання фінансування соціальних послуг під час дії воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях» та ін. Важливим підзаконним локальним нормативно-правовим актом є місцева програма, що дозволяє органам місцевого самоврядування розвивати певну сферу життєдіяльності громади, в тому числі в інтересах ВПО.

Органи місцевого самоврядування в інтересах громади затверджують місцеві бюджети, програми соціально-економічного та культурного розвитку, цільові програми для провадження певної важливої для громади діяльності чи вирішення проблем її розвитку. Цільова (галузева) програма — це не лише підстава для фінансування з місцевого бюджету тих чи інших витрат, але й цілеспрямований короткостроковий план дій з розвитку певної сфери життєдіяльності громади [5]. Прийняття цільової програми може бути здійснено з метою підтримки та інтеграції ВПО, які прибули до громади.

Право органів місцевого самоврядування приймати на власний розсуд місцеві програми є одним із проявів їх дискреційних повноважень. Саме це право уможливило реалізацію будь-яких ефективних і корисних ініціатив на підтримку ВПО.

Основна відмінність функціоналу органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення

прав і свобод, потреб та інтересів внутрішньо переміщених осіб від функціоналу органів державної влади – це їх широка дискреція. Органи місцевого самоврядування забезпечені умовами для виявлення ініціативи та застосування нестандартних підходів, свободою вибору форм і засобів підтримки ВПО. Такі можливості, за умови їх реалізації у відповідності до принципу верховенства права, майже не обмежені. Ця теза потребує деталізації у контексті впливу дискреційних повноважень органів місцевого самоврядування на забезпечення прав і свобод, а також законних інтересів ВПО.

Принципи верховенства права та демократизму обумовлюють для утворених громадою органів місцевого самоврядування правову, організаційну та матеріально-фінансову самостійність в межах повноважень, визначених законами. Органи місцевого самоврядування перебувають у певній залежності від держави (від організаційної, регулятивної підтримки, захисту тощо), яка також є залежною від муніципальних органів у частині реалізації ними державної політики на місцях [6, с. 148–149]. Реформа децентралізації влади покликана зробити самостійність і автономність органів місцевого самоврядування реальними, а також розширити межі дискреції муніципальних органів, гарантуючи при цьому верховенство права.

В результаті децентралізації влади розширюється нормативний масив конституційних та законодавчих повноважень органів місцевого самоврядування. На основі зазначених повноважень об'єктивно виникає дискреція – спочатку, у вигляді потреби в деталізації, конкретизації наведених повноважень, з метою їх подальшого більш повного і належного виконання органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, так і з метою врегулювання нових видів суспільних відносин, що виникають в процесі життєдіяльності територіальної громади та її членів в межах відносин, що вже склалися та є сталими. Дискреційні повноваження органів місцевого самоврядування є детермінованими, тобто вони виникають та здійснюються під впливом телеологічної домінанти місцевого самоврядування – вирішення широкого кола питань місцевого значення в інтересах територіальної громади та її членів [7, с. 32; 8, с. 130]. Інтеграція ВПО, як

одне з питань місцевого значення, з 2014 року обумовила низку нових повноважень органів місцевого самоврядування.

В умовах децентралізації влади органи місцевого самоврядування були наділені широкими повноваженнями щодо управління територією та необхідним ресурсом для їхнього забезпечення. Для реалізації цих повноважень повною мірою необхідним є формування ефективної та гнучкої структури управління [9, с. 60]. Децентралізація влади створила умови для забезпечення прав ВПО й осіб, які постраждали від конфлікту, але недостатньо ефективні. При цьому, децентралізація влади не вплинула на мотивацію органів місцевого самоврядування щодо створення умов для інтеграції ВПО, допомоги у вирішенні їх проблем. Причиною цього вбачається відсутність державних дотацій і власних фінансових ресурсів. Зокрема, делегування повноважень від державних органів органам місцевого самоврядування з надання базових адміністративних послуг розширює їх можливості забезпечувати інтереси ВПО, але серед проблем які відзначають у цій сфері – брак фінансових ресурсів та бюрократичні процедури на рівні органів державної влади. Неоднозначною є проблема формування місцевих бюджетів, оскільки відсутній баланс між обсягом повноважень і ресурсами для їх реалізації [6, с. 131]. Але активізувалась та набула нових підходів діяльність органів місцевого самоврядування щодо підтримки ВПО після 24 лютого 2022 р.

Війна суттєво впливає і на подальше проведення реформи децентралізації влади в Україні – витісняючи низку другорядних питань, на перше місце виносить забезпечення безпеки та життєздатності громад в надзвичайних умовах. На сьогодні, першочерговими на порядку денному реформи є розширення, удосконалення та гармонізація тих повноважень органів місцевого самоврядування, що уможливають реагування на виклики, що з'явилися у наслідок воєнної агресії РФ.

Відповідно до Звіту за результатами дослідження потреб та запитів громад, пов'язаних із викликами, які з'явилися внаслідок повномасштабного вторгнення РФ, що підготували експерти ГО «Український кризовий медіа-центр» найвищого рівня акумуляції ресурсів громади та її партнерів досягнуто в питанні

допомоги ЗСУ та територіальній обороні. Наступною у забезпеченні консолідації зусиль стала допомога ВПО, яка включала консультаційні послуги, зокрема супровід з питань отримання житла та субсидій, і гуманітарну підтримку: видачу продуктів харчування, гігієнічних наборів тощо. Ці дві сфери стали основними у фокусі діяльності органів місцевого самоврядування і громад в цілому. Найменше громади приділяли увагу допомозі з відкриттям та підтримкою бізнесу, хоча потреба наповнення бюджету, забезпечення працевлаштування є однією з ключових проблем [10]. Особлива увага держави до безпеки регіонів стимулює відповідні повноваження органів місцевого самоврядування у частині національного супротиву та підготовки громадян України до національного спротиву.

У ст. 14 Закону України «Про основи національного спротиву» від 16.07.2021 р. визначено повноваження обласних та районних рад, сільських, селищних та міських рад у сфері національного супротиву. Так, місцеві ради здійснюють сприяння та беруть участь у підготовці та виконанні завдань національного спротиву в мирний час та в особливий період; забезпечують у межах відповідних видатків місцевих бюджетів належне фінансування заходів територіальної оборони місцевого значення та підготовку громадян України до національного спротиву; сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад; забезпечують життєдіяльність населення і функціонування об'єктів у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці; сприяють популяризації участі в заходах національного спротиву. А місцеві голови, відповідно до Закону сприяють підготовці територіальної громади та відповідної території до національного спротиву; взаємодіють з питань територіальної оборони з органами державної влади, органами управління, сили і засоби яких залучаються до виконання завдань територіальної оборони у відповідній адміністративно-територіальній одиниці; сприяють створенню добровольчих формувань територіальних громад; сприяють реалізації заходів національного спротиву [11]. Отож, питання децентралізації влади в Україні та організації системи цивільного захисту й безпеки громад на базовому рівні місцевого само-

врядування вже мають свою історію, в регіонах накопичено певний досвід цієї роботи, визначено ряд пріоритетних напрямів. Крім того, буде внесено відповідні корективи і у зв'язку з тривалим функціонуванням системи цивільного захисту в умовах воєнного стану [12, с. 99]. Це дає підстави констатувати, що реалізація повноважень у сфері підтримки ВПО та у сфері національного супротиву є і залишатимуться ключовими, наскрізними завданнями для громад, які не постраждали від бойових дій, на період воєнного стану та у повоєнний період.

За час війни органи місцевого самоврядування у співпраці зі своїми громадами продемонстрували надзвичайно високий рівень відповідальності та самоорганізації у різних аспектах діяльності: а) протистояння агресору в місцях окупації та злагоджена евакуація мешканців із зони ведення бойових дій б) своєчасна переорієнтація економіки на воєнні рейки; в) прийом та розміщення ВПО і релокованого бізнесу в тилкових регіонах держави. Система організації публічної влади продемонструвала значну організаційну стійкість [13]. Це свідчить про результативність проведеної реформи децентралізації, що посилена високим рівнем консолідації громад та усього суспільства загалом.

Закріплення успіхів децентралізації вимагає посилення спроможності українських громад, що дасть їм змогу утвердитись у системі публічного управління, на якому базуватися успішна повоєнна відбудова України. Передусім це стосується впровадження європейської адміністративно-управлінської моделі, відмова від рудиментів пострадянського авторитаризму та олігархії, заміна філософії соціального утримання та патерналістських настроїв на підприємницьку активність та індивідуальну ініціативу [13; 14; 15]. В цьому контексті професіоналізація місцевого самоврядування так само важлива, як і розвиток міжмуниципальної консолідації, співробітництва з державою та громадянським суспільством.

Зокрема, важливе підвищення знань та формування досвіду вирішення поточних проблем застосування законодавства в умовах воєнного стану, посилення відповідальності та мотивації муніципальних службовців, зміцнення їх морально-етичних і патріотичних переконань. Важливо забезпечити отримання спеціальних

знань з питань у сфері підтримки ВПО та осіб, які постраждали від бойових дій безпосередньо в громаді.

Системною є проблема відсутності підтримки ВПО місцевими органами влади, які не розробляють програми для інтеграції ВПО та не передбачають у місцевих бюджетах фінансування їх соціальних потреб [16; 17–20]. Ця проблема була актуальною до початку повномасштабного вторгнення, і залишається актуальною після нього.

Висновки. Отже, на основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки:

1. Власні та делеговані повноваження органів місцевого самоврядування у різних сферах, які стосуються життєдіяльності громади та дозволяють впливати на становище ВПО. Спеціальні повноваження щодо сприяння реалізації прав і свобод ВПО закріплені у Законах України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15.04.2014 р. та «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20.10.2014 р. Органи місцевого самоврядування наділені спеціальними повноваженнями з питань забезпечення прав і свобод ВПО, зокрема: з інформування; із забезпечення житлових потреб та земельних прав ВПО; із забезпечення та надання медичної допомоги в комунальних закладах охорони здоров'я; із забезпечення доступу ВПО до права на освіту; із забезпечення соціального захисту, опіки і піклування стосовно внутрішньо переміщених дітей та ін. Законодавче закріплення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод ВПО відбувається непослідовно, починаючи з 2014 р. Але закони, що їх закріплюють є переважно рамковими, тому підзаконні акти деталізують і сприяють органічній та послідовній реалізації повноважень муніципальної влади у цій сфері. Важливим підзаконним локальним нормативно-правовим актом є місцева програма, що дозволяє органам місцевого самоврядування розвивати певну сферу життєдіяльності громади, в тому числі в інтересах ВПО.

2. Основна відмінність функціоналу органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення прав і свобод, потреб та ВПО від функціоналу органів державної влади – це їх

широка дискреція. Органи місцевого самоврядування забезпечені умовами для виявлення ініціативи та застосування нестандартних підходів, свободою вибору форм і засобів підтримки ВПО. Право органів місцевого самоврядування приймати на власний розсуд місцеві програми є одним із проявів їх дис-

креційних повноважень. Саме це право уможливає реалізацію будь-яких ефективних і корисних ініціатив на підтримку ВПО. Дискреція органів місцевого самоврядування, в свою чергу, є обмеженою і завжди реалізується відповідно до закону – це один з принципів децентралізації влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 26. Ст. 892.
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 1. Ст. 1.
5. Сташук І., Лисенко В. Розвиток громади = розвиток громадянського суспільства: цільові програми. URL: <https://www.stepngo.in.ua/longread-mistsevi-programy>
6. Мінакова Є. В. Контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування: теоретико-правовий аспект : дис. ... канд.юрид. наук. Дніпро, 2021. 244 с.
7. Баймуратов М. О., Боярський О. О. Дискреційні повноваження органів місцевого самоврядування в сфері захисту прав людини: методологічні підходи до розуміння та визначення. *Публічне право*. 2019. № 2(34). С. 31–41.
8. Наливайко Л. Р., Бочковий О. В., Мінакова Є. В. Проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування з питань, пов'язаних з внутрішньо переміщеними особами в умовах децентралізації влади (за результатами опитування пілотних громад). *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 129–136.
9. Дудкіна О., Чикало І. Сучасні технології організаційного проектування діяльності органу місцевого самоврядування. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2021. Вип. 26. С. 55–61.
10. ЗВІТ за результатами дослідження потреб та запитів громад, пов'язаних із викликами, які з'явилися внаслідок повномасштабного вторгнення РФ / І. Ейгельсон, М. Єлігулашвілі. Київ : [б.в.], 2022. 38 с.
11. Про основи національного спротиву: Закон України від 16.07.2021 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2021. № 41. Ст. 339.
12. Бойко О. Наукове обґрунтування основних напрямів публічного управління у сфері цивільного захисту в умовах подальшого розвитку децентралізації влади в Україні. *Civil Security: Public Administration and crisis management journal*. 2022. № 1. С. 98–119.
13. Куропась І. Інтеграція ВПО та релокованого бізнесу в життя громади: як використати усі переваги? URL: <https://www.prostir.ua/?news=intehratsiya-vpo-ta-relokovanoho-biznesu-v-zhyttya-hromady-yak-vykorystaty-usi-perevahy>
14. Nalyvaiko L. R., Orieshkova A. F. Internally Displaced Persons: Theoretical and Legal Aspects / *Human rights as a base for the implementation of European legal values in Ukraine and the Republic of Poland in the context of civil society development: collective monograph*. Lublin: Izdawniciba «Baltija Publishing», 2019. P. 268–291.
15. Nalyvaiko L., Marchenko O., Ilkov V. Conceptualisation of the Phenomenon of Corruption: International Practices and Ukrainian Experience. *Economic Annals-XXI*. 2018. № 172(7–8). P. 32–37.
16. Дем'яненко М. Внутрішньо переміщені особи України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання. *Україна: події, факти, коментарі*. 2018. № 3. С. 34–43.
17. Kolb A., Hrushko M., Teteriatnyk H., Chepik-Trehubenko O., Kotliar O. Peculiarities of Realization of the International Mechanism for the Protection of the Rights of Victims of Armed Conflict in the East of Ukraine. *Cuestiones Políticas*. 2021. Vol. 39. № 71. P. 334–349.
18. Nalyvaiko I. The role of civil society institutions in preventing and combating corruption in public authorities. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 27–30.
19. Наливайко Л. Р., Чепик-Трегубенко О. С. Децентралізація публічної влади в умовах формування громадянського общества и евроинтеграции Украины. 2017. *Leges si Viata*. № 1/2(301). С. 121–125.
20. Коренев А., Горбалінський В. Міжнародні стандарти забезпечення права на доступ до правосуддя: адміністративно-правовий аспект. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 201–207.